

Ko je delokrog društva „Šola“ začel ugodno širiti se, gojila se je misel, da se „Šola“ premesti v Ljubljano. Pri prvem splošnem zboru „Slov. učit. društva“ l. 1872. se je sklenilo, da se nova pravila osnujejo, da se društvo prekrsti v „Národno šolo“ in da mu bode sedež odsihdob Ljubljana. (Dalje pride.)

Učni jezik v Ljubljanskih mestnih šolah.

V seji dné 31. avgusta t. l. mestnega zbora Ljubljanskega poročal je načelnik šolskega odseka, mestni odbornik dr. Drč, o predlogu mestnega odbornika dr. V. Zarnika gledé učnega jezika v mestnih ljudskih šolah in stavlil sledeče nasvete, katere je šolski odsek v seji v dan 24. avgusta vzprejel z vsemi proti enemu glasu.

- a) V vseh razredih v deških in deklških mestnih šolah naj bo odslej učni jezik za vse predmete slovenski jezik.
- b) Nemški jezik naj bi se na podlogi slovenskega materinskega jezika zečénjal poučevati v tretjem razredu s slovenskim učnim jezikom.
- c) Poučevanje v nemškem jeziku (zraven slovenskega) naj bi se od tretjega razreda naprej po vseh razredih nadaljevalo in izvrševalo tako, da bi na pr. dečki iz 4. razreda mogli prestopiti v 1. razred kake srednje šole, ali v meščansko ali v obrtniško šolo s slovenskim učnim jezikom.
- d) Magistratu se naroča, da sporoči ta sklep resp. prošnjo deželnemu šolskemu svétu kranjskemu.

Prošnja, katero pošlje magistrat deželnemu šolskemu svétu, se ima glasiti tako-le: „Slavni c. kr. deželni šolski svét! Reševaje dopis c. kr. okrajnega šolskega svéta dné 3. oktobra l. 1878. gledé vpeljave nemškega poleg slovenskega kot učnega jezika v mestnih ljudskih šolah, ukazal je slavni c. kr. deželni šolski svét dné 29. oktobra 1878. l. na podlogi sklepa mestnega zbora dné 14. junija 1878. l., da se ima nemški jezik užé v 2. razredu rabiti kot učni jezik pri računanji s številkami, v 3. razredu ima pri računanji in pri pouku nemščine prevladovati nemški jezik, v višjih razredih pa je za vse predmete, izjemši veronauk in slovenščino, nemški jezik učni jezik. Vpeljale so se vsled tega čisto nemške knjige (kakor „Lese- und Sprachbuch“ von Heinrich) v ljudske šole, po katerih se zdaj poučuje v mestnih ljudskih šolah.

Posledica tega je, da učenci, ki izstopijo iz ljudskih šol, ne znajo ne slovenski, ne nemški govoriti in pravilno pisati, in godí se nekako tako, kakor se je godilo pred l. 1848., ko je med prostimi meščani redko kdo znal slovenski pisati in brati, pa tudi nemški ne toliko, da bi se ne bil osmeševal.

Ker pa smatra zastop mesta Ljubljanskega za svojo sveto dolžnost gledati na to, da se slovenska mladež v prvi vrsti naučí svojega materinega slovenskega jezika in najpotrebnejega za svoje praktično življenje, v drugi vrsti še le tujih jezikov, je tedaj tega mnenja, da zdanje poučevanje v ljudskih šolah Ljubljanskih po ukazu c. kr. deželnega šolskega svéta dné 29. oktobra 1878. l. ne vstreza niti določilu okrožnice c. kr. deželnega šolskega svéta od 8. oktobra 1870. l., št. 316, ki se glasí: „Zastran nauka v jeziku se z ozirom na zadnji stavek §. 51. izreče, da je učni jezik v ljudski šoli razen v šolah na Kočevskem in v občini Weissenfels na Gorenjskem, slovenski jezik. Ako bi se pa v kateri šoli razen tega jezika učil tudi nemški jezik kot drugi deželni jezik, naj se ravna po pravilu, da naj se z nemščino začénja le potem, kadar učenci užé dobro znajo brati in pisati v materinem slovenskem jeziku“.

Opiraje se na §. 6. postave od 14. maja l. 1869., ki pravi, da o učnem jeziku in o poučevanji v katerem drugem deželnem jeziku določuje, zaslišavši tiste, kateri

vzdržujejo šolo, deželna šolska oblast; gledé na to, da se bode začetkom tega šolskega leta slovenski jezik kot učni jezik v gimnazijah na Kranjskem vpeljal in gledé na to, da se je konferenca mestnih učiteljev dné 15. junija t. l. sama izrekla za zopetno vpeljavo slovensko-nemških slovníc za slovenske ljudske šole, katere so bile užé v rabi pred onim ukazom c. k. deželnega šolskega sveta: prosi mestni zbor Ljubljanski, da c. k. deželni šolski svet vstreza sklepom in prošnji, sklenjeni v mestnem zboru 31. avgusta 1882. l.“

Poročevalec mestni odbornik dr. Drč utemeljuje nasvete in prošnje do deželnega šolskega sveta s sledečim govorom:

„Slavna gospoda! Na podlogi prošnje ali sklepa občinskega zbora dné 14. julija 1878. l. izdal je c. kr. deželni šolski svet dné 29. oktobra 1878. l. ukaz, vsled katerega se mora nemščina kot učni jezik užé v drugem razredu ljudske šole zraven slovenskega, posebno pri računanji s številkami, uvesti in rabiti, — v tretjem razredu ima pri poučevanji v računanji in v nemškem jeziku prevagovati nemščina kot učni jezik in slednjič v višjih razredih je nemščina izključljivo učni jezik v vseh predmetih razen veronauka in slovenskega jezika. Ta ukaz se je naznanil vsem mestnim ljudskim šolam, kakor tudi ljudski šoli pri nunah.

Da boste, gospoda, ta ukaz in njega namen po vrednosti ceniti mogli, prosim, da mi dovolite, da posežem nekoliko nazaj v ono dóbo, ko se je v ljudskih šolah po ukazu deželnega zbora od l. 1870. poučevalo.

Ukaz c. k. deželnega šolskega sveta dné 8. oktobra 1870. l. se glasi: „V vseh ljudskih šolah na Kranjskem je učni jezik slovenski, razen šol v Kočevji in Beli peči, kjer je učni jezik nemški.“ Ta ukaz se ni opiral samo na zdravo pamet, ampak tudi na zdrava pedagogična načela. Kajti, kdor misli, da se mladina laglje izobrazuje na podlogi tujega, nji neumevnega jezika, nego s pomočjo materinega jezika, ta, gospoda, ne ume namena ljudske šole.

Kaj je pravi namen ljudski šoli, pové natanko §. 1. postave od 14. maja 1866. l., in to edino le je namen ljudske šole, ne pa učenje drugega tujega jezika! Da vam nekoliko dokažem, gospoda moja, da naši nasprotniki ne umejo ali nočejo umeti namena ljudske šole, ampak da je njih edini namen ponemčevanje našega slovenskega ljudstva, treba je, da znamo, kako se je porodil oni glasoviti ukaz od dné 29. oktobra 1878. l., vsled katerega, kakor sem užé prej omenil, se je nemščina od II. razreda naprej kot učni jezik vrinila na kvar splošnemu pouku naše mladine, kateri ukaz hočemo ravno danes odpraviti in pouk naše mladine zopet umestiti na ono podlogo, ki je edino pametna in ki vstreza pedagogičnim načelom, ker nočemo, da se mladina v ljudski šoli samo trpinči in muči z učenjem nemškega jezika, za svoje daljno življenje pa si ne priučí trohice pravega učenja.

Evo vam genesis onega glasovitega ukaza!

V seji mestnega zbora dné 27. avgusta 1877. leta sklenilo se je, da ima c. kr. šolski nadzornik vsako leto poročati o stanji mestnih ljudskih šol. Užé 1. oktobra istega leta došlo je obširno letno poročilo od c. kr. šolskega nadzornika, v katerem se med drugim tudi njegova opazka gledé poučevanja nemškega jezika nahaja, namreč, da se nemški jezik premalo poučuje.

Iz tega se jasno razvidi, da nemški gospodje ne razumejo svrhe ljudske šole, da nečejo pripoznati, da je naša ljudska šola odgojevališče otrok, da jej je namen, odrežati otroke, da bodo nravni in pobožni, razvijati jim duševne moči, oskrbovati jih s potrebnimi znanstvi in vednostmi, da bodo enkrat koristni ljudje in državljani; ne, gospoda, ampak oni pokladajo največo važnost edino le na priučenje in znanje nemškega jezika. Namen ljudske šole v prvi vrsti pa ne more drug biti, nego otroka naučiti onih dovoljnih ved,

katere so mu potrebne, da se more dalje samostalno šolati v življenji. Dalje je treba, da se otroku srce blaži in da se njegov duh vedri, da se njemu ljubezen do svojih staršev, do svojega národa, do naše obširne domovine Avstrije izgoji; to, gospoda, je namen ljudske šole. Kdor drugače ravnati hoče, kdor ima druge namene, ni prijatelj našega národa, naše domovine!

In da se more ta namen le s pomočjo in na podlogi materinega jezika doseči, v katerem smo najprvo začeli svoje misli izraževati, s svojo materjo govoriti, v katerem smo najprej začeli Boga moliti, to stoji kakor skala.

Kar se tiče druge opazke v tem poročilu, to je, sredstva, kako bi se otroci najlože nemščine naučili, mislim, da so bili gospodje tačas napačnega mnenja. C. kr. nadzornik in za njim vse oblasti pravijo, da bi se otroci najhitreje naučili nemščine, ako se silijo v daljših nepretrganih stavkih v njim nerazumljivem tujem jeziku izraževati se.

O tem se moram prav dvomljivo izjaviti, posebno ako premislim, da so gosp. okrajni šolski nadzornik in za njim vse šolske oblasti izrečno poudarjale in učiteljem strogo zapovedovale, da se imajo pri razlaganji nemških beril posluževati nemščine, torej jezika otrokom nerazumljivega, namestu materinega, slovenskega jezika. To se vendar pravi gluhemu pridigovati ali pa slepcu govoriti o barvah. Vsak od nas se je gotovo učil kakega tujega jezika, a da bi se ga bil učil kdo na podlagi njemu nerazumljivega tujega jezika, in to z vspehom, zdi se vsaj meni neverjetno. Prav dobro opazko o takem nenaravnem pouku napravil je pred leti strokovnjak na šolskem polji, kateri je opravičeno trdil, da se po enakem načinu naučé otroci dosti manj nemščine, nego prej.

V tem poročilu se tudi bere, da ne zadostuje nemščino poučevati kot obligaten predmet, ker se otroci na tak način premalo vadijo in premalo priučé nemščine, posebno iz tega vzroka ne, ker velik del šolarjev iz ljudskih šol prestópi v gimnazije, kjer je učni jezik nemški. Ta razlog pa zdaj sam ob sebi odpade, ker bomo imeli od zdaj za naprej slovenske gimnazije, vsaj spodnje.

Dalje se trdi, Slovencu je potreben nemški jezik, ker si zunaj dežele na Nemškem, na Ogerskem itd. kruh služi, torej mu je znanje nemškega jezika potrebno. Temu pritrjuje vprašal bi pa: kaj pa je z našim ljudstvom, katero domá na slovenski zemlji ostane? Ali temu ni treba nobene olike, nobenega izobraženja, nobenega napredka? Vsak omikan človek mora temu vprašanju pritrditi in reči: da! Če pa temu pritrdite, morate tudi pritrditi, da sta omika in napredek le mogoča na národni podlogi, to je s pomočjo národnega slovenskega jezika.

Ako se ta resnica ne pripozna, se dokaže od vaše strani, da vam na omiki in na napredku našega národa ni nič ležeče, nego da je vaš glavni namen edino le ponemčevanje slovenskega národa. Jaz priporočam, da slavni mestni zbor vzprejme predloge šolskega odseka“.

Interpelacija dr. Vošnjaka in tovarišev do blag. gosp. c. kr. deželnega predsednika.

Potekla bode v kratkem šestletna dóba, za katero so bili imenovani c. kr. okrajni šolski nadzorniki. V tem času se je slavno c. kr. učno ministerstvo lahko prepričalo, da se ljudske šole in učitelji niso tako nadzorovali, kakor je želeti v prospéh ljudskega šolstva. Nadzorniki so morali pred vsem opravljati svojo lastno aktivno službo in vsled tega jim nij bilo mogoče vso svojo pozornost obračati v nadzorovanje šol, ker jim je ta posel bil le postranska naloga. Spoznavši nedostatke, kateri so se tudi v drugih deželah prikazali, kjer so bili nadzorniki vzeti iz aktivnega učiteljskega osobja ter zraven svojega